

Arkivfoto: Pelle Rink

OM AT SIDDE PÅ HÆNDERNE OG GÅ ALL IN

– deltagelse som pædagogisk handlerepertoire

Af Ditte Tofteng og Lisbeth Madsen

Denne artikel handler om forholdet mellem deltagelse og pædagogisk arbejde. Artiklen har fokus på, hvordan deltagelsesprocesser fra aktionsforskningen kan inspirere pædagogisk udviklingsarbejde med udsatte unge bosat i udsatte boligområder. At rette blikket mod deltagelsesprocesser synes mere aktuelt end nogensinde. Som borgere, beboere, unge, børn og voksne inviteres vi i stigende grad til at deltage i samskabelsesprocesser om lokaludvikling og bydelsudvikling (Aner og Mazanti 2017, Gulløv, Tirelli og Larsen i dette nummer). Artiklen retter blikket mod pædagogisk arbejde og ser på, hvordan pædagogisk arbejde kan udfoldes og udfordres af deltagelsesprocesser, der vendes på hovedet.

Aktionsforskningsprojekt 'All In Medarbejderforløb' blev gennemført og ledet af forskere fra Københavns Professionshøjskole i samarbejde med partnerskabet 3B i Urbanplanen i København i perioden 2016-2018¹⁾. Projektets formål var at opkvalificere det sociale og pædagogiske arbejde med marginaliserede børn og unge i udsatte boligområder med særlig fokus på deltagelse. Målgruppen for projektet var ca. 50 pædagogiske medarbejdere, hovedsagelig pædagoger på bosteder, klubber, skoler, SFO'er og fra det boligsociale område, som alle havde direkte adgang til de marginaliserede børn og unge. Projektet udviklede sig gennem aktionsforskningsinspirerede lokale eksperimenter og ni fælles indkald (workshop afholdt på Københavns Professionshøjskole), som blev afviklet løbende i perioden. Projektet resulterede i 18 lokale eksperimenter forankret i deltagernes daglige praksis med de udsatte unge. Projektet blev dokumenteret løbende gennem vægaviser, protokoller samt afsluttende interview²⁾.

Projektets metodologiske udgangspunkt var et aktionsforskningsforløb, der havde form som et eksperiment, idet forskere og pædagogiske medarbejdere sammen undersøgte, hvordan aktionsforskningen kunne inspirere og udvikle den pædagogiske praksis. Projektets eksperimentelle karakter er betydningsfuld, fordi en væsentlig del af projektets formål var at afprøve og eksperimentere med ny praksis indenfor det pædagogiske område og dermed ikke i første omgang at implementere nye metoder eller ny praksis. Projektet – både det overordnede projekt og de lokale eksperimenter – havde således fokus på refleksioner og udviklingspotentialer, men samtidig var der et ønske om at fastholde reversibiliteten. Aktiviteter og udviklinger kunne med andre ord tages af bordet igen (Nielsen 2001, Husted og Tofteng 2007, Bladt 2013).

De fælles indkald havde til formål at udvikle og udvide det analytiske rum, og her kom flere af forskningsprojektets pointer frem. Deltagerne oplevede på tværs af de sociale boligområder en forandret ungetype, som i højere grad opholder sig i det offentlige rum end i institutionerne (Bladt og Christensen i dette nummer). Samtidig pegede deltagerne på en mangfoldighed af tendenser og metoder i det socialpædagogiske arbejde. På en fælles tidslinje fremhæver deltagerne bl.a., at 1980'erne var præget af "bolsjepædagogik" og migration, mens de i 1990'erne arbejdede med læringsstile, "rollemodells-pædagogik" samt i stigende grad systemiske, aner-

kendende og narrative perspektiver. 00'erne beskriver de i et mere målstyret perspektiv, hvor børnene i højere grad skal tage ansvar for eget liv og læring, mens brugen af flere evidensbaserede metoder i 10'erne bliver introduceret som et fast element i hverdagen (Protokol 1&2). I drøftelserne af pædagogens rolle i arbejdet med udsatte børn og unge beskrev en af deltagerne det sådan her:

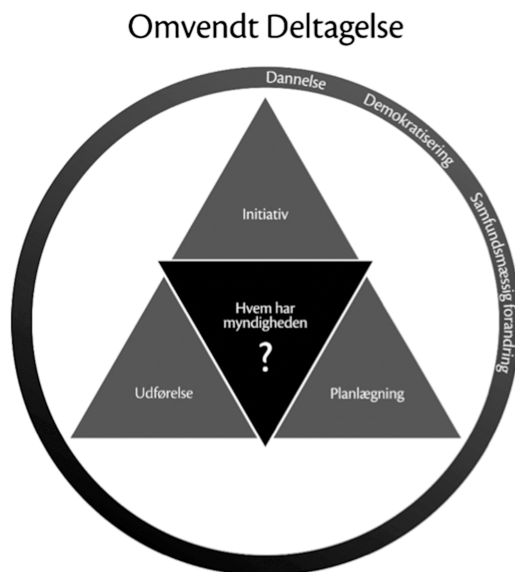
"Normalt får vi lige pludselig sådan en ekspertrolle, om vi vil det eller ej. De unge kommer med et problem, og så finder vi en løsning, og så laver vi noget, finder løsningen, eller det gør de måske selv, men det er i hvert fald os, der ender med at fortælle dem, hvordan man gør. Og den vil vi jo egentlig gerne ud af." (Interview 6)

Deltagerne i projektet reflekterer over, hvordan de i den daglige praksis mange gange får rollen som ekspert og den, der forventes at have løsningen. Samtidig reflekterer de i processen over, hvordan de også selv tager rollen som den, der har og finder løsninger, fordi det er en del af den forventede arbejdspraksis for pædagogiske medarbejdere.

Analysen som disse rammesætter deltagernes forståelse af pædagogisk praksis i udsatte boligområder. Når analyserne skabes i det fælles rum, giver det deltagerne en fornemmelse for helhed og potentielt set et overblik. Men det giver også en mulighed for, at deltagerne i samspil med forskerne kan vurdere egne analyser i et praksisperspektiv og et teoretisk perspektiv. Det er i samspil med disse analyser, artiklen vil drøfte erfaringer fra de lokale eksperimenter. Vi vil med to eksempler dykke ned i de muligheder og barrierer, som deltagerne fremhæver gennem processen. Men først skal det handle om det, vi gennem projektet kaldte benspændet, nemlig den deltagelsesorientering, som vi kalder 'Omvendt deltagelse'.

BENSPÆNDET – 'OMVENDT DELTAGELSE'

Det er ikke nyt for pædagogiske medarbejdere at rammesætte og gennemføre aktiviteter med børn og unge, hvor de unge og børnene spiller en central rolle (Dewey 1916, Hart 1992, Madsen 2013). I dette projekt var det dog alligevel en ny form for deltagelse, der blev omdrejningspunktet, nemlig 'Omvendt deltagelse'. Denne deltagelsesorientering er inspireret af kritisk, utopisk aktionsforskning, som er en demokratisk samfundsudviklende aktionsforskningstradition (Bladt, Madsen og Tofteng 2017, Tofteng og Bladt 2020, Nielsen og Nielsen 2007).

*Bladt og Tofteng 2016
Frit efter Nielsen og Nielsen 2007*

Figuren illustrerer 'Omvendt deltagelse'.

Trekanten viser en traditionel planlægningsproces med initiativ, planlægning og udførelse. I midten stilles spørgsmålet "Hvem har myndigheden?" Og det er netop dette spørgsmål, der gør denne deltagelsesorientering omvendt. Som citatet ovenfor viste, ender det pædagogiske arbejde mange gange med, at pædagogerne får rollen som eksperterne – dem, der finder løsningen. Det er pædagogiske medarbejdere, der tager initiativet. I 'Omvendt deltagelse' er det dem, det pædagogiske arbejde retter sig imod, der er initiativtagere eller myndige i planlægningsprocessen. Forskerne eller pædagogerne – de sædvanlige myndighedspersoner – får i stedet rollen som dem, der faciliterer og støtter en fremadskridende proces (Bladt, Madsen og Tofteng 2017, Tofteng og Bladt 2020). Det betyder, at vi i 'All In Medarbejderforløb' udfordrede de pædagogiske medarbejdere til at lade de unge sætte scenen og pege på, hvor et eksperiment eller en aktivitet skulle starte.

Den omkringliggende cirkel beskriver de ambitioner, der er for arbejdet med 'Omvendt deltagelse'. Det er tanken, at når initiativet og myndigheden i pædagogiske udviklingsprocesser flyttes til dem, som ikke normalt har magten og myndigheden, så

åbnes udviklingsspørgsmålet fra et nyt sted. Det betyder, at de pædagogiske medarbejdere må være åbne for, at det bliver de unges fremtidsudkast, der sættes i centrum for det pædagogiske arbejde, og at opgaven for dem bliver at understøtte og facilitere de unge gennem deres egen forvaltning af planlægning og udførelse (Nielsen og Nielsen 2007). Når spørgsmålet stilles et andet sted fra, kan der potentielt set ske en (samfunds-)forandring. Samtidig forsøger vi at se på, hvordan aktionsforskningens demokratiske opfordringsstruktur kan spille sammen med det pædagogiske arbejde. Når der i forskningen arbejdes med 'Omvendt deltagelse', sker det i ønsket om at demokratisere videnproduktionen og privilegere andre typer af viden end forskerens (Nielsen og Nielsen 2007, Husted og Tofteng 2007, Bladt 2013). I dette projekt var ambitionen todelt. I projektgruppen ønskede vi at skabe en demokratisk videnproduktion sammen med pædagogiske medarbejdere, men vi ønskede også at se på, hvordan det pædagogiske arbejde med udsatte unge kunne udvikles gennem samme demokratiske opfordringsstruktur ud fra spørgsmålet: Kan de udsatte unges viden privilegeres i det pædagogiske udviklingsarbejde? Et sidste element i cirklen er dannelse. Her vil læseren kunne genkende en del af inspirationen fra den pædagogiske idehistorie. Aktionsforskningen trækker da også i noget omfang på samme kilder – nemlig tankerne hos John Dewey og Oskar Negt (Negt 1981, Dewey 1916). Det er den eksemplarske erfaringspædagogik, der er i spil her, og det dannelsesarbejde, som projektet efterstræber, kan karakteriseres ud fra Negts forståelse af at opbygge videnskabelig forråd eller lagerbeholdning (Negt 2019). Det sker både hos de unge og hos de pædagogiske medarbejdere gennem arbejdet med 'Omvendt deltagelse'.

ERFARINGER FRA PROJEKTET

De professionelle tog udfordringen i benskændet op. Vi vil nu præsentere to eksempler på lokale eksperimenter. Det ene foregår på en udskolings-skole, mens det andet foregår på et bosted for anbragte unge. Eksemplerne viser på forskellig vis, hvordan de pædagogiske medarbejdere arbejder med 'Omvendt deltagelse', og samtidig viser de, hvordan de pædagogiske medarbejdere gør sig erfaringer med at udvikle deres handlerepertoire i forhold til deltagelse.

DET GODE SKOLELIV – ET ØGET BEREDSKAB TIL TÅLMODIGHED

Det første eksempel har titlen 'Det gode skoleliv'. Udskolingskolen, hvor projektet foregik, samler elever fra tre forskellige skoler og ligger i et kvarter i København, som er kendetegnet ved stor diversitet. Projektgruppen tog fat i en gruppe på otte piger, der i løbet af projektperioden gik i 7. og 8. klasse. Pigerne kom på skolen hver dag, men mest for at "hænge ud" på skolens område. Hver torsdag fra 12-15 mødtes pigegruppen med to af pædagogerne, hvor de arbejdede systematisk på at udvikle de initiativer, som pigerne havde formuleret som konkrete utopiske foregribelser af det gode skoleliv for dem. Pædagogerne var optaget af at få skabt et rum, som pigerne ville føle sig trygge i, og sammen med pigerne blev de enige om regler for rummet, som de skrev op på en plance og hængte op, hver gang de mødtes. Pædagogerne begyndte med en kritikfase, hvor pigerne fik lov til at fortælle om alt det, de syntes, ikke fungerede ved skolen. Det blev en længere proces. Kritikken gik på alt fra, at lærerne lugtede, til at skolekammeraterne var klamme, og på at pigerne ikke oplevede, at der var så meget forståelse i forhold til deres religion og kultur. Der kom flere ideer til, hvor eksperimenter kunne starte, fx at holde en Eid-fest eller lave en film, så skolekammerater og lærere kunne få mere indsigt i pigernes religion og kultur. Ad mange omveje endte pigernes eksperiment med at blive udvikling af en folder til andre unge i udskolingen med råd, som de gerne selv ville have haft, samt et PowerPoint-show til skolens UU-vejleder, som de mente, han havde brug for³⁾.

Med eksperimentet 'Det gode skoleliv' fik pædagogerne erfaringer med, at det tog lang tid at opbygge det fysis-

ke rum sammen med pigerne, så det var et sted, de gerne ville komme. De erfarede også, at når de inviterede pigerne ind i en kritikfase, var det en længere proces, som pigerne flere gange vendte tilbage til. Udover dette erfarede de, at pigerne havde mange ideer og forestillinger om, hvad der kunne eksperimenteres med, og at dette ændrede sig, når det kom til planlægningsfasen.

Undervejs i eksperimentet blev det tydeligt for de pædagogiske medarbejdere, at arbejdet med 'Omvendt deltagelse' er langsomt og tidskrævende. En af de pædagogiske medarbejdere siger: "*Processen omkring de unge er jo i princippet meget mere langsomt, altså kræver meget mere tid*" (Interview 5). Dette passer ikke nødvendigvis til en almindelig pædagogisk praksis, hverken når det kommer til organisering, rammer eller tidsstrukturer. Samtidig siger pædagogerne, at det er besværligt, og at det kræver tålmodighed:

"Det er sindssygt besværligt. Og nogle gange så går man derfra og tænker, nu er der gået to timer, og der er kraftedeme ikke sket noget som helst, de har bare siddet med deres telefoner og skændtes eller et eller andet og ja. Så det der med, det tager tid!" (Interview 10)

Arbejdet med 'Omvendt deltagelse' kaster lys over, hvordan tidsmæssige aspekter influerer på pædagogisk arbejde, når der rykkes ved myndighedsforståelsen. Når de unge sætter tempoet, opleves det af de professionelle i værste fald som for langsomt, og som om der simpelthen ikke er tid til at bruge den tid, som arbejdet med 'Omvendt deltagelse' kræver (Husted og Tofteng 2019). I bedste fald opleves tempoet som et skævt tempo, fordi det ikke passer ind i det traditionelle pædagogiske årshjul, eller fordi det er langsomt i forhold til andre af pædagogernes opgaver. I eksemplet med det gode skoleliv overraskes pædagogerne over, hvor lang tid pigerne bruger på at indkredse deres projektideer, når de tager kritikfasen alvorligt. Over flere mødegange vender pigerne

Arkivfoto Pelle Rink

tilbage til den kritiske snak, og den bliver for dem en mulighed for i fællesskab at reflektere over deres skoleliv. Og det bliver det, som bringer projektet i flere forskellige retninger. For de pædagogiske medarbejdere opleves dette som unødigt langsommeligt, og de bliver utålmodige. Som i andre aktionsforskningsprojekter i det pædagogiske felt kæmper de pædagogiske medarbejdere i disse eksperimenter med at holde deltagernes – her de unges – perspektiver åbne og være tro mod den elementære myndighedsforståelse i arbejdet med 'Omvendt deltagelse' trods modgang og mangel på tid (Husted og Tofteng 2019, Lind 2019).

Oplevelsen af projekternes langsommelighed hænger også tæt sammen med ledelsesmæssige beslutninger, og her er tidsmålestokken ikke tempoet, men mere mængden af og fordelingen af den arbejdstid, som er til rådighed. En af pædagogerne siger det sådan her:

"Så ressourcemæssigt sad vi med All In plus det, vi laver til dagligt, og derfor blev det nedprioriteret, ... fordi vi kom ikke ordentlig i gang ... og så blev vi simpelthen enige om med vores leder, at All In blev prioriteret som en 'skal-opgave'. Og så begyndte det at tage fat og tage fart." (Interview14)

At arbejde med 'Omvendt deltagelse' rammer skævt på pædagogisk arbejde og organisering af tid og opgaver. De pædagogiske medarbejdere står alene med løsningerne af tidskonflikter, hvis ikke opgaverne sættes ind som en del af daglig drift – en 'skal-opgave'. At sætte opgaverne ind som en del af den daglige drift synes dog ikke helt uden problemer. Det langsommelige arbejde med 'Omvendt deltagelse' udfordrer den pædagogiske hverdag og det pædagogiske arbejde i en pædagogisk praksis og kræver et øget beredskab til tålmodighed. Samtidig udfordrer det de institutionelle rammer, og det er en pædagogisk opgave, der kræver ledelsesmæssig prioritering, hvis den skal lykkes.

EJERSKAB I EGEN ANBRINGELSE – REKRUTTERING OG SKELNEEVNE

Det andet eksempel var et eksperiment, der blev gennemført på et bosted. De pædagogiske medarbejdere startede med at lave personlige invitationer til de unge på døgninstitutionen, hvor de inviterede dem ind til dialoger om, hvordan

institutionen skulle se ud, hvis de helt selv kunne bestemme. Dialogerne startede med spørgsmålet om, hvad der var 'nederen' ved institutionen, og det blev til en lang liste med svar. Samtidig gav invitationerne til deltagelse anledning til en skepsis fra de unges side. Pædagogerne fortæller, at de unge nærmest lukkede ned, så snart de hørte ordet projekt. Pædagogerne oplevede det som et udtryk for, at de unge hele tiden blev mødt af projekter og ikke orkede flere. Udfordringen blev at få de unge til at forstå, at dette projekt var helt anderledes bygget op. En af de unge gik med i processen og italesatte, at hun syntes, at toiletterne på institutionen var grimme og lignede offentlige handicaptolletter. Og den handske tog pædagogerne op. Projektet mandede ud i en gennemrenovering af et af toiletterne, hvor to af de unge planlagde og gennemførte renoveringen, hvilket indbefattede budgetlægning, IKEA-tur, maling og indretning. Samtidig med at eksperimentet kørte, oplevede medarbejderne en stigende nysgerrighed fra de øvrige unge, der enten kom og bekendtgjorde, at de i hvert fald ikke ville være med, eller stillede spørgsmål til processen⁴⁾.

I eksperimentet 'Ejerskab i egen anbringelse' fik de pædagogiske medarbejdere erfaringer med, at rekruttering til deltagelsesprocesser er vanskelig. Som mange andre pædagogiske medarbejdere i 'All In Medarbej-

Bosted for unge (arkivfoto)

derforløb' erfarede de, hvor vanskeligt det er at rekruttere unge til at deltage i projekter. Samtidig fik netop denne medarbejdergruppe erfaringer med, hvor vanskeligt det er at formidle en invitation til et eksperiment, der endnu ikke har noget indhold. De pædagogiske medarbejdere på bostedet oplevede, at de unge var skeptiske overfor denne åbne dagsorden, fordi det oftest er pædagogerne, der sætter retningen. De pædagogiske medarbejdere fra dette eksperiment fik dog en særlig erfaring med, at de unge på bostedet på trods af manglende lyst til at deltage i eksperimentet alligevel kredsede om renoveringsarbejdet og de møder, der blev afholdt i forbindelse med projektet.

Det er en delt erfaring i 'All In Medarbejderforløb', at rekruttering af de unge er vanskeligt. Flere melder, at de unge ikke helt tror på, at de helt selv må bestemme. Det kan måske hænge sammen med, at det også opleves som en vanskelig opgave for de pædagogiske medarbejdere at sætte parentes om egne ideer og forforståelser. Det er en uvant situation for både unge og pædagogiske medarbejdere. Deltagerne tilkendegiver, at det er en udfordring, fordi de i en almindelig pædagogisk praksis er vant til at arbejde ud fra egne ideer og løsninger. En af de pædagogiske medarbejdere fra 'All In Medarbejderforløb' fortæller i de evaluerende interview:

"Inden vi (pædagogerne) havde nedsat en gruppe unge, så havde vi allerede en overskrift til, hvad projektet skulle hedde, vi havde allerede en idé om, at vi skulle lave en festival, vi kunne kombinere alle egnene fra kommunen, og så var der noget de [unge] kunne stå for at lave. Det var jo, fordi vi blev grebet af stemningen. ... Og så prøvede vi at sige til dem: "Det kunne være pissefedt med sådan en festival, kunne det ikke?". Og så sagde de unge: "Det gider vi kraftedeme ikke, det er der masser af." Og så sad vi der og tænkte "nå, okay!" (Interview 21)

De pædagogiske medarbejdere har altså i udgangspunktet allerede besluttet, hvad der er det gode projekt med udgangspunkt i deres forforståelser om det gode børne- og ungeliv.

"(...) Der har vi jo også forforståelser af, hvad der er udfordringerne i de unges liv, og hvordan de nemmest kan løses. Så derfor var vi jo rigtig nysgerrige på den her helt omvendte deltagelse, hvor vi faktisk spørger dem: "Nå, men hvad er det gode liv?" (Interview 6)

De pædagogiske medarbejdere fortæller således om, hvor svært det er at give initiativet fra sig og ikke lade egne forforståelser sætte retningen for løsninger. I eksemplet fra bostedet fortæller de netop om, hvordan de får lyst til at sige nej til den farve, de unge vælger på badeværelset. "At sidde på hænderne" bliver en vending, som pædagogerne ofte anvender, når de beskriver deres arbejde med ikke at forcere de unges initiativer og ideudviklingsfasen.

At arbejdet med 'Omvendt deltagelse' bliver svært og nyt, er vel egentlig ikke så mærkeligt. De pædagogiske medarbejdere har jo almindeligvis til opgave at skabe udviklingsrum og aktiviteter for og til en vis grad med de unge. Når perspektivet vendes om, bliver opgaven en anden. Så kommer det til at handle om at lade sine egne ideer og forforståelser blive i baggrunden og understøtte de unges ideer. Pædagogerne opøver kompetencer til at lytte til de unge og at sætte egne forforståelser i spil som kritiske partnere i forhold til de unges ideer og ikke som de retningsanvisende. Den pædagogiske opgave i at ville noget med den anden flytter sig gennem 'Omvendt deltagelse'. At ville noget med den anden handler i dette arbejde om at ville lade den andens erfaringer og ønsker sætte retning for en forandringsproces.

AFSLUTNING – DELTAGELSE SOM UDVIDET HANDLEREPERTOIRE

Gennem deltagelse i projektet 'All In Medarbejderforløb' har de pædagogiske medarbejdere erfaret, at arbejdet med deltagelse i pædagogisk praksis kræver et udvidet handlerepertoire. Gennem to eksempler fra projektet har vi i denne artikel sat fokus på, hvordan denne udvidelse skal forstås. Den første udvidelse af handlerepertoiret har at gøre med *et øget beredskab til tålmodighed*. På baggrund af eksemplet 'Det gode skoleliv' viste vi, hvordan pædagogerne oplevede 'Omvendt deltagelse' som langsommelig og tidskrævende. Pædagogerne opøvede evnen til tålmodigt at vente på de unges ideer, at være i processen sammen med de unge uden at jage med dem og at spørge ind til ideerne uden at afvise dem. Samtidig opøvedes evnen til at se, hvordan processer som disse alene kunne passe ind i den daglige drift, hvis de blev taget ind som reelle og ikke parallelle processer.

Den anden udvidelse af handlerepertoiret har at gøre med en øget skelneevne i forhold til deltagelse. Eksemplet viste, hvor svært det var at rekruttere de

unge, og hvor svært det var for de pædagogiske medarbejdere at sidde på hænderne og ikke finde svar og løsninger. En væsentlig pointe er deltagernes refleksioner over deltagelses- og inddragelsesprocesser i et mere alment perspektiv. En af de pædagogiske medarbejdere fortæller:

”Men at man så skelner, fordi jeg har da tidligere været med i nogle processer, hvor man har kaldt det inddragelse, men det har det ikke været.” (Interview 5)

Deltageren peger her på, at det er væsentligt at kunne skelne. I figuren om ’Omvendt deltagelse’ handler det netop om spørgsmålet i midten af trekanten: Hvem har myndigheden? Det er en skelnen i forhold til netop dette myndighedsspørgsmål, der udgør det udvidede handlerepertoire, som vi kalder *øget skelnevne i forhold til deltagelse*.

Deltagerne i ’All In Medarbejderforløb’ fandt arbejdet med ’Omvendt deltagelse’ meningsfuldt, men betonede også, at ’Omvendt deltagelse’ kan ikke bruges til løsning af alle problemstillinger i det pædagogiske arbejde med udsatte unge. Der må skelnes mellem deltagelsesformer, og det må vurderes, om der er tid til den tålmodighed, en sådan proces kræver. Deltagerne rammesætter spørgsmålet således: ”Hver gang vi går ind i en proces, må vi spørge ”Kan vi gå All In på den her?”

Ditte Tofteng ph.d. og Docent. Ansat ved Københavns Professionshøjskole (KP), Fakultetet for Pædagogik og Samfundsvidenskab. Tilknyttet pædagoguddannelsens specialisering i skole- og fritidspædagogik og faglig leder af forskningssatsningen Pædagogik, Ungdom og Urbanitet.

Lisbeth Madsen lektor. Ansat ved Københavns Professionshøjskole (KP), i videreuddannelsen afdeling for Opvækst, trivsel og læring.

LITTERATUR:

- Aner, L. G. og Mazani, B. (2017). *Socialt arbejde i udsatte boligområder*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bladt, M., L. Madsen og D. Tofteng (2017). Deltagelse som didaktik. I: Ritchie, T. og D. Tofteng (red.). *Didaktik for pædagoger*. Værløse: Billesø & Baltzer
- Bladt, Mette (2013): *De unges stemme – udsyn fra en anden virkelighed*. Ph.d. afhandling, Roskilde: Roskilde Universitet
- Dewey, John (1916): *Democracy and Education*. New York. Free Press
- Hart, A Roger (1992): *Children’s Participation: From tokenism to citizenship*. UNICEF
- Husted, M og Tofteng, D. (2019). Tid til pædagogisk og organisatorisk udvikling? – skemalagt og fri tid i skole og daginstitution i Vaaben, N. & Plotnikof, M. (red) (2019). *Tid til velfærd? Tidsorganiseringer i velfærdsprofessionerne*. København: Hans Reitzels Forlag
- Husted, M.og Tofteng, D. (2007): *Respekt og realiteter – bevægelser mellem arbejde og udstødning*. Ph.d.-afhandling – Institut for Miljø, Samfund og Rumlig Forandring. Tek-Sam forlagsfond.
- Lind, U. (2019). Trivsel i daginstitutionens hverdagsliv - et spørgsmål om det kropslige, kollektive og konflikтуuelle. Roskilde Universitet: Institut for mennesker og teknologi.
https://rucforsk.ruc.dk/ws/files/65785257/Unni_Lind_PhD_afhandling.pdf
- Madsen, B. (2013). Socialpædagogik – at hjælpe mennesker i udsatte positioner. I Erlandsen, T. Mfl. (red.). *Socialpædagogik en grundbog*. København. Hans Reitzel.
- Negt, Oskar (2019). *Dannelse og demokrati*. København: Frydenlund
- Negt, Oskar (1981): *Sociologisk fantasi og eksemplarisk indlæring*. Kurasje.
- Nielsen, K. A. og Nielsen, B. (2007): *Demokrati og naturbeskyttelse. Dannelse af borgerfællesskaber gennem social læring – med Møn som eksempel*. Frydenlund. Pozkal, Polen.
- Nielsen, K.A. (2001). *At frisætte subjektivitet – om social eksperimenterens betydning som kvalitativ forskningsmetode i humanvidenskaberne*. Nordisk Udkast. 29:1. 5-21
- Tofteng, D. and Bladt, M. (2020). ‘Upturned participation’ and youth work: using a Critical Utopian Action Research approach to foster engagement, *Educational Action Research*, 28:1, 112-127, DOI: 10.1080/09650792.2019.1699843

NOTER:

1. Partnerskabet 3B er efter 2019 en del af KAB. Projekt ’All In Medarbejderforløb’ blevet afviklet af Rasmus Christensen fra KAB samt Mette Bladt, Ditte Tofteng og Lisbeth Madsen fra Københavns Professionshøjskole.
2. Evalueringsrapporten ”Evaluering af ’All In Medarbejderforløb’ 2016-2017” udkommer i 2020.
3. Casen bygger på protokoller og logbøger fra ’All In Medarbejderforløb’.
4. Casen bygger på protokoller og logbøger fra ’All In Medarbejderforløb’.